

प्रदेश लोक सेवा आयोग, लुम्बिनी प्रदेश
प्रदेश निजामती सेवा तथा स्थानीय सरकारी सेवा अन्तर्गत कृषि सेवा, एगू. इको एण्ड मार्केटिङ्ग समूहका अधिकृत स्तर नवौं तहका पदको खुला, आन्तरिक र अन्तर तह प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

यस पाठ्यक्रमलाई दुई चरणमा विभाजन गरिएको छः

प्रथम चरण — लिखित परीक्षा

पूर्णाङ्कः २००

द्वितीय चरण — अन्तर्वार्ता

पूर्णाङ्कः ३०

परीक्षा योजना (Examination Scheme)

पत्र	विषय	खण्ड	परीक्षा प्रणाली	प्रश्न संख्या	अङ्क भार	समय	पूर्णाङ्क	उत्तीर्णाङ्क
प्रथम	प्रशासन र व्यवस्थापन र सेवा सम्बन्धी सामान्य विषय	(क) प्रशासन र व्यवस्थापन	छोटो उत्तर	१०	१० प्रश्न X ५ अङ्क = ५० अङ्क	१:३० घण्टा	५०	४०
		(ख) सेवा समूह सम्बन्धी सामान्य विषय	लामो उत्तर	५	५ प्रश्न X १० अङ्क = ५० अङ्क	१:३० घण्टा	५०	
द्वितीय	सेवा समूह सम्बन्धी प्राविधिक विषय		विश्लेषणात्मक समीक्षा	४	४ प्रश्न X १५ अङ्क = ६० अङ्क	३ घण्टा	१००	४०
			विश्लेषणात्मक र समाधानमूलक उत्तर	२	२ प्रश्न X २० अङ्क = ४० अङ्क			

द्रष्टव्यः

- यस पाठ्यक्रम अनुसार दुई पत्रको लिखित परीक्षा लिइनेछ ।
- माथि उल्लिखित सेवा अन्तर्गतका सबै समूह/उपसमूहहरूको पाठ्यक्रमको प्रथमपत्र खण्ड (क) को विषयवस्तु एउटै हुनेछ, तर प्रथमपत्र खण्ड (ख) र द्वितीयपत्र सेवा, समूह सम्बन्धी पाठ्यक्रम समूह अनुरूप फरक फरक हुनेछ ।
- प्रथमपत्र खण्ड (क) को लिखित परीक्षा सेवागत रूपमा अर्थात् एउटा सेवा अन्तर्गतका समूह/ उपसमूहका लागि संयुक्त रूपमा एउटै प्रश्नपत्रबाट एकैदिन वा छुट्टाछुट्टै प्रश्नपत्रबाट छुट्टाछुट्टै दिन पनि हुन सक्नेछ भने प्रथमपत्र खण्ड (ख) को परीक्षा समूह/उपसमूह अनुसार एकैदिन वा अलग अलग दिन छुट्टाछुट्टै प्रश्नपत्रबाट हुनेछ । यसैगरी द्वितीयपत्रको परीक्षा पनि समूह/ उपसमूह अनुसार एकैदिन वा अलग अलग दिन छुट्टाछुट्टै प्रश्नपत्रबाट हुनेछ ।
- प्रथमपत्र खण्ड (क) को लागि एउटा मात्र उत्तरपुस्तिका हुनेछ भने प्रथमपत्र खण्ड (ख) र द्वितीयपत्रका प्रत्येक प्रश्नका लागि छुट्टाछुट्टै उत्तरपुस्तिकाहरू हुनेछन् ।
- लिखित परीक्षाको माध्यम भाषा नेपाली वा अंग्रेजी अथवा नेपाली र अंग्रेजी दुवै हुन सक्नेछ ।
- यथासम्भव प्रश्नहरू नेपालको सन्दर्भमा सोधिने छन् ।
- समस्या समाधानको उत्तर आवश्यकता अनुसार निम्नानुसार चार भागमा विभाजन गरी प्रस्तुत गर्नुपर्नेछ ।
(क) पहिलो भागमा समस्याको पहिचान ।
(ख) दोस्रो भागमा समस्या समाधानको लागि मौजुदा सरकारी नीति र कार्यक्रम ।
(ग) तेस्रो भागमा समस्या समाधानको लागि सुझाव ।
(घ) चौथो भागमा सुझाव कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्याङ्कन गर्ने ठोस तरिका ।
- यस पाठ्यक्रममा जेसुकै लेखिएको भए तापनि पाठ्यक्रममा परेका ऐन, नियमहरू यो पाठ्यक्रम स्वीकृत हुँदा कायम रहेकालाई यस पाठ्यक्रममा परेको सम्झनुपर्नेछ ।
- प्रथम चरणको परीक्षाबाट छनौट भएका उम्मेदवारहरूलाई मात्र द्वितीय चरणको अन्तर्वार्तामा सम्मिलित गराइनेछ ।
- पाठ्यक्रम स्वीकृत मिति :- २०८१/०५/ २६

प्रदेश लोक सेवा आयोग, लुम्बिनी प्रदेश
प्रदेश निजामती सेवा तथा स्थानीय सरकारी सेवा अन्तर्गत कृषि सेवा, एगू. इको एण्ड मार्केटिङ्ग समूहका अधिकृत स्तर नवौं
तहका पदको खुला, आन्तरिक र अन्तर तह प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

प्रथमपत्र: खण्ड (क) : प्रशासन र व्यवस्थापन

अङ्क - ५०

१. राज्य र सरकार
  - १.१. संघीय शासन प्रणाली
  - १.२. व्यवस्थापिका, कार्यपालिका र न्यायपालिका बीचको अन्तरसम्बन्ध
  - १.३. सार्वजनिक नीति तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्याङ्कन
  - १.४. नेपालको संबैधानिक विकास र नेपालको संविधान
  - १.५. संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्र र अन्तरसम्बन्ध
२. सार्वजनिक प्रशासन
  - २.१. सार्वजनिक प्रशासनको अवधारणा
  - २.२. कर्मचारी प्रशासनका आधारभूत पक्षहरू
  - २.३. आर्थिक प्रशासन- बजेट तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्याङ्कन
३. व्यवस्थापन
  - ३.१. व्यवस्थापनको अवधारणा
  - ३.२. व्यवस्थापनमा नेतृत्व, संगठन, उत्प्रेरणा, नियन्त्रण र समन्वयको महत्व
  - ३.३. व्यवस्थापन सूचना प्रणाली
४. विकासका आयामहरू
  - ४.१. विकास प्रशासनको अवधारणा
  - ४.२. विकासमा जनसहभागिता
  - ४.३. आवधिक योजना: लुम्बिनी प्रदेश र नेपाल
  - ४.४. दिगो विकास
  - ४.५. विकेन्द्रीकरण
  - ४.६. गरीबी निवारण
  - ४.७. सुशासन
  - ४.८. विकासमा गैरसरकारी संस्थाको भूमिका
  - ४.९. जनसंख्या र बसोबास
५. लोकतन्त्र र मानव अधिकार
  - ५.१. लोकतन्त्र र समावेशीकरण
  - ५.२. कानुनी राज्य
  - ५.३. मानव अधिकार
  - ५.४. लैंगिक सवाल (Gender Issues)
  - ५.५. आरक्षण र सकारात्मक विभेद
  - ५.६. प्रतिनिधित्वको सिद्धान्त र समानुपातिक प्रतिनिधित्व
६. नेपाली समाज र यसको बनोट
  - ६.१. नेपालका विविध जात/जाति/वर्ग/समुदायहरूको सामाजिक, आर्थिक, सांस्कृतिक र धार्मिक अवस्था र रहनसहन
  - ६.२. आदिवासी, जनजाति, मधेशी, दलित, अपाङ्ग र महिलाहरूको वर्तमान अवस्था, उत्थानका प्रयासहरू, समस्या, समाधान र सम्भावनाहरू

प्रदेश लोक सेवा आयोग, लुम्बिनी प्रदेश
प्रदेश निजामती सेवा तथा स्थानीय सरकारी सेवा अन्तर्गत कृषि सेवा, एगू. इको एण्ड मार्केटिङ्ग समूहका अधिकृत स्तर नवौं तहका पदको खुला, आन्तरिक र अन्तर तह प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

प्रथम पत्र: खण्ड (ख) : सेवा, समूह सम्बन्धी सामान्य विषय

अङ्क ५०

१. निजामती सेवा ऐन, २०४९ र निजामती सेवा नियमावली, २०५०
२. प्रदेश निजामती सेवा ऐन, २०८० र प्रदेश निजामती सेवा नियमावली, २०८०
३. सार्वजनिक खरिद ऐन, २०६३ र सार्वजनिक खरिद नियमावली, २०६४
४. आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व ऐन, २०७६ तथा आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व नियमावली, २०७७
५. नेपाल कृषि सेवा (गठन, समूह तथा श्रेणी विभाजन र नियुक्ति सम्बन्धी) नियमहरू, २०५१
६. सुशासन (व्यवस्थापन तथा सञ्चालन) ऐन, २०६४
७. प्रदेश सुशासन ऐन, २०७६ र सुशासन नियमावली, २०७७
८. भूउपयोग ऐन, २०७६ र भूउपयोग नियमावली, २०७९
९. भूउपयोग नीति, २०७२
१०. स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४
११. कृषि विकास रणनीति (ADS), (2015-2035 AD)
१२. नेपाल सरकारको कृषि सम्बन्धी राष्ट्रिय नीतिहरूको समिक्षात्मक विवेचना
१३. नेपाल र लुम्बिनी प्रदेशका चालू आवधिक योजनामा कृषि क्षेत्र
१४. राष्ट्रिय कृषि नीति, २०६१
१५. कृषि विकासमा महिला सहभागिता
१६. नेपालको खेती प्रणाली
१७. आर्थिक विकास र क्षेत्रीय सन्तुलनमा कृषि क्षेत्रको भूमिका
१८. नेपालमा कृषि विकासका अवसर तथा चुनौतीहरू
१९. कृषि एवं पर्यावरण बीच अन्तरसम्बन्ध
२०. कृषि विकासका नीति, उद्देश्य, कार्यनीतिको औचित्य र अन्तरसम्बन्ध
२१. कृषि बजार अनुसन्धान प्रणाली
२२. विश्व व्यापार संगठनको सन्दर्भमा नेपालको कृषि क्षेत्रको विकास सम्भाव्यता एवं चुनौतीहरू
२३. SAPTA र SAFTA अन्तर्गत व्यापारिक कारोबारको स्थिति र नेपालको भारत र चीनसँगको व्यापारिक स्थितिबारे जानकारी
२४. गरिवी निवारणमा कृषि क्षेत्रको महत्व
२५. कृषि विकासमा वैदेशिक सहयोगको महत्व र चुनौती
२६. कृषि वस्तुको उत्पादनोपरान्त प्रविधि सम्बन्धी जानकारी
२७. कृषि क्षेत्रको विकासका लागि वित्तीय लगानीका आयामहरू र औचित्य
२८. कृषि विकासमा संलग्न निकायहरू बीचको अन्तरसम्बन्ध तथा समन्वय
२९. कृषि विकासमा पकेट क्षेत्र र Projectization को अवधारणा र समिक्षा
३०. कृषिको व्यवसायिक नीति एवं कार्यक्रम
३१. कृषि विकासमा नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय सरकारको भूमिका
३२. योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र मूल्याङ्कनमा तीन तहका सरकारको भूमिका र समन्वय

प्रदेश लोक सेवा आयोग, लुम्बिनी प्रदेश
प्रदेश निजामती सेवा तथा स्थानीय सरकारी सेवा अन्तर्गत कृषि सेवा, एगू. इको एण्ड मार्केटिङ्ग समूहका अधिकृत स्तर नवौं
तहका पदको खुला, आन्तरिक र अन्तर तह प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

द्वितीय पत्र: सेवा समूह सम्बन्धी प्राविधिक विषय

पूर्णाङ्क १००

खण्ड क

५० अङ्क

१. उत्पादन अर्थशास्त्र र फार्म व्यवस्थापन
  - १.१. कृषि सामग्रीको माग र आपूर्तिको प्रकृति र प्रक्रिया
  - १.२. कृषि भू-उपयोगको तरीका र बाली प्रणाली
  - १.३. नेपालमा कृषि सामग्रीको प्रयोग तथा उपादकत्व
  - १.४. कृषि विकासका नीति, उद्देश्य, कार्यनीतिको औचित्य र अन्तरसम्बन्ध
२. योजना / मानव संसाधन व्यवस्था
  - २.१. कृषि क्षेत्रका उप क्षेत्रीय गुरु योजनाहरू (Master plane of Horticulture, livestock and fishery)
  - २.२. कृषि विकास रणनीति (ADS), (2015-2035 AD)
  - २.३. Project Formulation का तरीकाहरू
  - २.४. कृषि सम्बन्धी नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय सरकारको विद्यमान संगठनात्मक संरचना
  - २.५. तीन तहका सरकारको बजेट निर्माण प्रकृया
३. कृषि तथ्याङ्क
  - ३.१. कृषि तथ्याङ्क संकलनको विद्यमान अवस्था तथा सुधारात्मक उपायहरू
  - ३.२. कृषि तथ्याङ्क तथा कृषि योजना तर्जुमा र यसको उपयोग
  - ३.३. किसान सूचिकरण तथा बर्गिकरण

खण्ड ख

५० अङ्क

४. कृषि बजार र मुल्य
  - ४.१. खाद्य सुरक्षा तथा रणनीति
  - ४.२. कृषि बजार योग्य परिमाणमा असर पार्ने तत्वहरू
  - ४.३. कृषि बजार अनुसन्धान प्रणाली
  - ४.४. कृषि उपजको बजार प्रणाली
  - ४.५. कृषि बजार विकासका लागि बजारको भूमिका तथा आर्थिक उदारिकरण
  - ४.६. कृषि बजार व्यवस्थापन
  - ४.७. सहकारी बजारको अवधारणा
  - ४.८. कृषि मूल्य नीति
  - ४.९. नेपालको कृषि व्यापार सम्बन्धी द्विपक्षिय तथा बहुपक्षिय सन्धी, सम्झौता र नीतिहरू
  - ४.१०. उच्च मोल जाने कृषि वस्तुहरूको स्थिति र सम्भाव्यता
  - ४.११. बजारमुखी कृषि उत्पादन योजना
  - ४.१२. कृषि बजार सूचना तथा बजार प्रसार
  - ४.१३. कृषि उत्पादन र बजार व्यवस्थापनमा निजी क्षेत्र एवं महिलाको सहभागिता
५. अनुगमन तथा मुल्याङ्कन
  - ५.१. आयोजना विश्लेषण
  - ५.२. आयोजनाहरूको प्रभावकारीता मुल्याङ्कन गर्ने तरीकाहरू
  - ५.३. कृषि विकास कार्यक्रमका उपलब्धी एवं कमजोरीहरू
  - ५.४. विद्यमान कृषि योजना तर्जुमा, अनुगमन, मूल्याङ्कन पद्धतीको समिक्षा